

ЦИЈЕНА:
за Црну Гору на годину 10 перп., на по год.
5 перп.; ван земље 15 франка у злату.

ЗА ЦРНУ ГОРУ БРОЈ 10 ПАРА
ЗА СТРАНЕ ЗЕМЉЕ БРОЈ 20 ПАРА

ЛИСТ ИЗЛАЗИ
УТОРНИКОМ И ПЕТКОМ

ВЈЕСНИК

АДРЕСА:
„Вјесник“ Цетиње, (Црна Гора)

ADRESSE:
„Vjesnik“ Cettigné (Monténégro)

РУКОПИСИ ВАЉА СЛАТИ УРЕДНИШТВУ „ВЈЕСНИКА“
А ПРЕТПЛАТУ И ОГЛАСЕ АДМИНИСТРАЦИЈИ
ОГЛАСИ СЕ НАПЛАЋУЈУ ПО ПОГОДБИ

Цетиње, 27. јуна

„Нико неће више моћи рећи у Бечу да у Босни нема лојалности!“

Тако је узвикнуо — као што јавља полузванични париски „Le Temps“ један високи босански чиновник, трљајући задовољно руке, пресрећан ради успеха погрома над српским народом Босне и Херцеговине.

Тежак камен му је спао са срца кад је читао званичне извјештаје да су власти, војска и полиција извршиле добивена наређења, уз помоћ „свјесног и лојалног“ католичког и муслиманског елемента. Гордост је распривала његове груди кад је гледао стотине проваљених српских радња, рушевине српских здања и гомиле разбацаног еспапа и намјештаја по улицама да њима мучно пролазе патроле, тјерајући под бајонетима везане у хапсу Србе грађане и сељацима.

Срби су материјално сатрвени и власт неће бити луда да им штету накнади и да их опет подигне. Сељаци су и онако кметови и бесправно робље; кад то не би били, власти би их тако створиле. Лојалност је сјајно документована и нико у Бечу неће моћи у њу да посумња.

Може ли бити страшније слике од ове! Може ли се дати јаснија представа о цинизму, а моралности и нискости оних које је „Промисао“ упутила да у Босни ведре и облаче? Треба ли друге свједоцбе и доказа каква је била не само окупациона већ и послје анексиона управа у Босни и Херцеговини? Има ли веће оптужбе од ове коју је несвјесно изрекао овај стуб аустријског режима?

Босна је била колонија и остаће колонија, у најрђавијем смислу ријечи. Она је била и биће стовариште различитих пробисвјета и пропалих официра који указом постају апостоли цивилизације. Она је Елдорадо и земља обећана свих пропалих егзистенција Аустро-Угарске.

И одатле њихова срџба, њихов гњев, њихов страх при помисли да су њихова мјеста пољуљана и да им се измичу масни залогоји. Требало је пошто-по то да се рехабилитују, да покажу да су бољи него што се мисли, да даду доказа да су дубоко укоријенили црно-жуту идеју у срца оних које презиру, али чији залогој није им зазоран. Тако је била издана срамна парола да се лојалност манифестује на један начин који је поруга по цивилизацију, по морал, по државу.

Босанска бирократија је задовољна. „Нико неће више моћи да посумња у Бечу да нема лојалности у Босни и Херцеговини“. И монархија може да буде спокојна.

Даље појединости вандализма

Мађарски будимпештански лист „Аз Ешт“ доноси о дивљаштвима, извршенима над невиним Србима у Сарајеву,

ове нове ужасне појединости, које подсећају на времена Хуна и Авара:

„Српске куће у Сарајеву лежале су у рушевинама, кад смо дан послје убиства стигли овамо. Све, о чему су знали да је српска својина, разбили су на паран парче, али највећу, можда по милиона круна штете претрпјео је Глигорије Јефтановић, најбогатији човек у Сарајеву. Скоро у исти мах су му напали хотел и приватну кућу те је пустошење било страховито. И сутра дан су смијући се говорили по сарајевским улицама и каванама:

— Јефтановић је добио своје! Зацјело је и он учествовао у зајери!

Причали су и то: да су га ухватили, говорили су, да су му сина на граници ухапсили, име су му спомињали заједно са страшним догађајем. Али Јефтановић се нијесу изјаснили. Послје два дана су се духови већ мало смирили, син, д-р Душан Јефтановић, изашао је и на улицу и дознадох, да заједно са својим оцем станује код свог рођака д-р Милана Српкића. Потражих их.

— Много ћу Вам причати, али ћу дати само неколико реди изјаве — рече д-р Душан Јефтановић. — Изјава ми је само ово: У монархији је мода, да, кад власти учине кобну омашку, одмах изазову какву смутњу, да ову гурну напријед. За то су *приредили и сарајевски погром*, јер то одиста бјеше прави погром, што су извршили против Срба. Што хотел „Европу“ нијесу сасвим упропастили, то се може само томе захвалити, што је у зимској башти ручао мајор барон Болфрас, млађи брат краљева генералног ађутанта, који је видио, како руља упала, на бацивши се пред њих викне: „Zurück“ (Назад!)

— Лојалном српском становништву осветили су се због убилачких зликоваца. Власт није била предострожна. То је истина! Трије четири године, кад је владар био овдје, ми грађани били смо тјелесна гарда на улици, а сада за то нико није марио, *јер су се црква и црквице да дохвале својим владавинском способношћу*. Кривце нијесмо никад поздрављали. Ниједног нијесмо видјели и највећи је питуљ лук доволити тај злочин у везу с нашим именом. *Власт није била власт*, кад је једног надвороводу довела у такву убилачку пећину.

— Ходите сада преко у нашу кућу, да све видите. Пустош, што су је тамо извршили, превазилази сваку уобразиљу. Тамо ми је и отац

Пријејосмо. Капија се на кућање отвори. Устукнух од ужаса. Такова призора још не видих. *Ни Месина, ни Сан-Франциско, ни Порт-Артур*. Прве двије вароши уништио је земљотрес, а трећу топовске гранате. *Али ово овдје је најпримитивнији и с тога најживотињскији рукотвор*. Појединости описивати немогуће је. На дворшћу су стотине избаченог, на парчад изломљеног намјештаја, багља из гарнитура, извучене кудјеље (гарнитура највећег турског салона), циге скупоцијеног порцулана, стињени стољетни сребрни ибрици, свијетљаци, раздрано ново новцато одијело, чизме за јахање, којима су саре одсјекли, скупоцијени перзијски ћилимови, позлаћена ограда уз степенице гвозденом тољагом размрскана, све лампе, прозори полупани. У једном Ђошкју лежи дивна *300-годишња икона, на којој су свецу оба ока ископана*. Сликe Јефтановићевих родитеља су здерали, ногама изгазили, оквире поломили и однијели.

И у сред тих рушевина стоји стари Глишо Јефтановић. Не бесједи нити се миче. У њему се крије неки подруљив, тихи гњев.

— Од мене није било лојалнијег човјека у Босни — провори најпослије. — Та у последње доба нијесам ни политизирао и са цијелом својом странком иступио сам из сабора. Одмах послје злочина први сам одвео српску црквену општину пред Потјорекa, да изразимо своје саучешће. Оплакао сам насљедника и супругу му. Сам сам био код куће, кад су ме напали. *Хтједоше ме убити*. Чуо сам како су разбијали капију гвозденим полугама па како урлаху, гругајући у зидове, ломећи намјештај: „*Гдје си? Сад нека ти помогне краљ Петар!*“ Срећом у моју писарницу воде гвоздена врата, која брзо закључам, а са мрочног ходника не опазихме ме. Спасео сам се. Телефонирао сам сину, да доведе помоћ. *Он одмах изозове војску, жандармерију, али нико не*

дође, него тек онда, кад су већ све упропастили. Нека проклет буде онај, који каже, да смо имали што год с атентатом.

Али док је све то говорио, није био узрујан или раздражен. Сухо, мирно, чисто неким надмоћним, подруљивим изразом је говорио. Да му је то осјећај, показује и ово.

На дворшћу је фотографска справа, — стручан фотограф снима страшни споменик пустоши.

— Хоћете ли дати наново сазидати? упитам.

— Не ћу, — одговори — само ћу двије собе намјестити себи и сину, остало остаје овако, како је. Долазе к мени посјетиоци и од стране владе најотјенија господа, *хоћу, да они увијек виде, шта се догодило за вријеме њихове владавине*; а кад све буде коначно пропадало, о-статке ћу однијети на дворшће моје штале, тамо ћу их дати *сакривити и дићи ћу над њима кајелу*, на врху јој с великим крстом, који ћу дати донијети унутра са тузланског гробља, гдје су нам **разорили породичну костурницу**.

— Погледајте овамо!..

Одјеци сарајевског атентата

Православној Русији!

Биоградска „Штампа“ упућује овај апел:

Ти земљо, која си велика не само обимом царства и неизмјерном снагом твојих синова, него и душом и православљем, види како побјеснеле католичке власти у Босни и Херцеговини руше православне цркве, бацају свете иконе под ноге и плућу православљу у сред лица.

Ви моћни митрополити, владике, свештеници, сви ви скромни и предани служитељи православног олтарa подигните моћни глас у заштиту свете наше цркве, која је заједничка, и не примите с равнодушјем ово свјетотатство, које су извршиле власти Аустрије. Ми се бранимо и бранићемо се али отбрама онага што је опште свима нама свето треба да буде заједничка.

Нека усахну ријечи, нека проговоре дјела — моћна и громка дјела свега увријеђеног православног Словенства!

Расположење у Русији

О министарском вијећу, које је под предсједништвом царевим у Петерхофу држано, телеграфишу „Локал Анцајгеру“ из Петрограда:

Овом изванредном вијећу целокупног министарског савјета на челу са премијером Горемкином придаје се особити значај. Сједница је почела детаљним излагањем Сазоновољевим о моменталној политичкој ситуацији у вези са крвавим догађајима у Сарајеву. Третирано је питање, да ли би антисрпска агитација довела до међународних заплета, и какве би се мјере, с обзиром на достојанство и интересе Русије, имале предузети против тога.

Истом листу јављају из Петрограда, да је на одржаној сједници словенофилског комитета осуђен сарајевски атентат. Али кад је један од говорника позвао присутне да остану са својих мјеста и одаду почаст погинулом Францу Фердинанду, велика већина присутних остала је сједећи на својим мјестима.

Резолуција Југословенске Националистичке Омладине

Југословенска Националистичка Омладина, на збору одржаном 19-ог овог мјесеца ове године, послје

И са пода днже изгажену ногама упрљану али фино хартију.

— Ово је даровни докуменат витешког реда ордена Франца Јосифа. На њој је написано: „In Anerkennung seiner sonderes loyalen Haltung...“ („За признање његова особито лојалног држања...“)

— 1888. г. добио сам га, на њему је Кесаров потпис, дворски печат. Трка и крст беше у орману, овај обише, поробише, један демонстрант извуче траку, крст објеси о себе на је тако даље рушио кућу „особито лојалног“ поданика.

— Ево даровног писма. Вама га дајем... Однесите га у Будимпешту, нека тамо милион људи види, како су поступали с именом, печатом њихова владара.

Подерани упрљани докуменат понијећу собом и у суботу послје подне га у излогу „Аз Ешт“ — свако може видјети.

Ето блиједи слике страшнога варварства, које је у Сарајеву извршено над Србима на очиглед полицији, која заједно са жандармеријом није ни прстом макла у заштиту Срба, него је још хапсила Србе, који су се бранили од навале дивље подметнута руље.

свестране дискусије о догађајима који су наступили по извршеном атентату на аустријског престолонаследника, донијела је следећу резолуцију:

1., Осуђује и гнуша се варварских поступака заведене руље против невиног становништва српско-хрватског.

2., Протестује пред цијелим културним свијетом што вандализам бесвјесне масе одобрава и потпомаже сама аустријска власт.

3., Омладина се радује што франковачке испале не одобрава цио хрватски дио нашег — југословенског народа.

4., Омладина поздравља све Хрвате, Словенце и Србе који страдају од нечувених и неоправданих напада, све оне, који су остали на висини свога националног поноса.

Цензура телеграма у Босни

Из Пеште јављају: Полиција је увела у Босни најстрожију цензуру за телеграме и телефонски саобраћај. Телеграми за иностранство могу бити само њемачки предани, а код телефонског разговора мора бити увијек полицијски комесар.

Како их муче

Пештански листови јављају, да Принцип и Чабриновић штрајкују глађу. Међу тим вјероватније је, да их глађу муче, да би признали и ствари, које им се натурају да кажу.

Колико их муче види се већ по томе, да се седам истражних судија смјењује и непрестано их испитују, дан и ноћ, само да би их умором савладали и натјерали да признаду и ствари, које немају да признаду.

И онда је сасвим разумљиво што бечки листови јављају, да су атентатори сломљени и нијесу онако одлучни, као што су раније били.

Црни дани

„Истина“, једини српски лист који сада излази у Босни и Херцеговини, пошто је угушена сва српска независна штампа, пише:

„По Србе су опет наступили тешки дани. *А можда ће доћи још и тежи*. Због злочина два фанатична незрела младића, оптужује се цијели један народ. Црни дуси који не могу да гледају, да српски народ напредује, који не могу да трпе да се народ од три вјере по-

лако стапа, и културом и просвјетом заснипа шанчеве који га растављају, употребивши велику и потребну несрећу, да у Сарајеву налази смрт Престолонаследник и супруга му, да у *име лојалитета*, у име огорчења суде *без суда*, цијелом српском народу. Испало им је за руком, да у првом моменту, необуздану и неодговорну најниже врте руљу, нахуцкају на Србе, и да тако „манifestују“ своје осјећаје жалости и огорчења. Сав културни свијет је изрекао свој суд над таквим изражајем осјећаја. Данас се и они сами себе стиде. Румен стида им излази на образ.

И сада, када је већ скоро касно, када је скоро цијели привредни живот Срба у Сарајеву уништен, зачетници погрома на Србе, који су добро познати и забиљежени, стиде се свога дјела и *прибојавају се дошљедица*. Увиђају да се српски народ, који је многе и горе и теже дане преживио, не може уништити и истријебити.“

Кад овако говори лист Срба владиноваца у Босни, онда није тешко себи представити положај и стање Срба у Босни и Херцеговини.

Чешка штампа

Прашки „Час“ жестоко осуђује противсрпске демонстрације у Босни и Загребу, жигосући их као акцију прљавих елемената.

„Они, — пише „Час“ — при том најгрубљим начином злоупотребљавају патриотска осјећања и огорчење становништва у држави, играјући цинички канкан над великом династичком и људском несрећом...“

...Они мисле да ће тим спасти своју изгубљену позицију. Али не ће им то користити. Јер никаквим демонстрацијама они неће покрити своје прљавштине: неморалност живота и непоштење. Преваранти и дефранданти не могу бити заступници народа ни чувари династичких осјећаја. Највећа погрешка, коју би могли починити мјеродавни фактори, била би, када би се дали заварати противсрпским огорчењем франковаца и Штадлероваца“.

И „Чешко Слово“ и бриске „Народне Новине“ енергично осуђују демонстрације против Срба.

Нема интервенције у Биограду

„Пестер Лојд“ јавља из Беча: Успркос новим вијестима, као да је аустро-угарска влада подузела кораке у Београду или да ће то скоро учинити, може се на основу обавјештења добро информираних кругова утврдити да за сад у овом погледу није донесен никакав закључак.

Тајна истрага

Како се са компетентног мјеста јавља, спроводи се истрага о атентату сасвим тајно. С тога се све појединости које су продрле у јавност морају са највећим обазривошћу примати.

„Чему учи несрећа“

У босанском полузваничном листу пронађа се мисао да је несрећном сарајевском догађају криво то што се у босанској служби налази извјестан број домаћих људи, мјесто да су и на тим мјестима људи из монархије чија би проицавост спријечила недавну трагедију.

Ово јасно одаје намјере да се Босанци и Херцеговци искључе из државне службе у земљи и да се сва мјеста поуне „куферашима“, Српска трговина и привреда и онако је, приликом последњих погрома, сасвим уништена; сада се иде за тим да се онемогући интелигенцији боравање у земљи и учествовање у њезиној управи.

Неће нас онда нимало зачудити ако се забрани српском елементу

у Босни и Херцеговини да смије дјецу шиљати у школе, јер просвијећен народ је вазда опасан за безвлашће.

Хапшења

Немогуће је регистровати два хапшења Срба која се врше у аустро-угарској монархији поводом атентата. И она која су продрла у јавност, дају једну тужну слику о безглавости оних који их предузимају. Као што смо јавили, хапшене су српске жене и дјевојке. Хапсе се дјеца од 14—15 година, наивни селаци и алкохолем загријани амали. Полиција је ревностна и марљиво заштићава монархију од оваквих опасних елемената.

Страшно!

„Bosnische Post“ јавља да се у дворском возу који је возио лијес пријестолонаследника из Трста према Марибору, нашла на телефонској жици српска кокарда, црвено-плава бијела, исто онаква као што ју је имао и Гаврило Принцип. Одмах је предузета строга истрага.

Католици и муслимани

Као што се протурје кроз полузваничне листове, босанско-херцеговачки католици и муслимани траже да на челу босанске управе остане Ф. Ц. М. Потнорек, иначе пријете да ће ступити у опозицију!

Суд дописника „Est“-а о Србима

Kéri Pal, дописник „Est“-а овако суди у једном чланку у коме говори о положају монархије у Босни, о становништву Босне, и о Србима:

„Осим тога не може се измијенити та истина, да је половина становништва како у Хрватској тако и у Босни српска. И Срби су они у Босни — томе треба право погледати у очи, којих је унутрашња снага, здравље, Срби раде у Босни, Срби су тежаци и кметови на агинској земљи, Срби су трговци, Срби су занатлије у градовима. Хрватски је елемент чиновнички, или иначе позивом зависи од управе од власти, а муслимани су и овдје, као и свугдје, потпуно пасивни.“

Међу Србима врије у задњим годинама велики културни и привредни покрет, а то је пробудило и селачке масе“...

Протјерани

Досада је протјеран из Босне и Херцеговине велики број радника из Србије, Угарске и Хрватске, који су услед задњих изгреда остали беспослени.

Пророк!

Један сарајевски лист прича да се у тамошњој лудници налази неки Петраћ који болује од вјерског лудила. У једном наступу он је 9. марта, узвикнуо: „Пријестолонаследник — црква — опасно стање!“ Те су ријечи забиљежене и сада се то пророчанство коментарише.

Да је сиромас здрав, и он би био без сумње, као и толики други, оптужен као агенат великосрпске пропаганде и изведен на вјешала.

Бољећива срца

Оштећеним и упроштаним српским трговцима чија се штета цијени, по признању полузваничних листова, на 20 милиона круна, неће се надокнадити њихова штета. Они ће са својим породицама моћи да пођу са просјачким штапом по свијету.

Увиђајући ипак да им је учињена извјесна неправда, босанска влада да покаже своју љубав према Србима, саслушала је снисходљиво њихове бојажљиве и „службољудне“ извјештаје и узела на знање колику су штету на правди Бога

претрпјели. Пажљива и милостива није хтјела ипак да сматра као демонстрацију и нелојалност што су се поменути грађани усудили жалити на насиља извршена под заштитом органа јавне сигурности. Није их ради тога петљала и изводила пред пријекти суд, да голица њихову машту привиђењем вјешала која достојанствено и пријетети показују своје облике у дворишту сарајевског суда. И бољећива аустројска срца превазишла су сваку великодушност и самарићанство, понудивши људима којима су пропали капитали, своте од 100 до 200 К.

Замислите шта је било! Упро-

Штампа о сарајевском атентату

Мишење париске штампе

„Фигаро“: Скорашња статистика становништва у Босни и Херцеговини казују нам да тамо има 760 хиљада православних Срба или 43 од сто од целокупног становништва; 590 хиљада муслимана или 35 од сто и 360 хиљада католика или 21 до 30 од сто. Те цифре су саме по себи доста рјечите. Српски православни елемент је у великој надмоћности над осталима и бечка влада узалуд је прибјежавала многоструким напорима да што више развије католички елемент.

Католичка пропаганда, наклоност званичних органа према муслиманима, све је то у основи било управљено противу православних Срба, који су, у очима бечких управљача јако грјешили што су се привезивали за Србију не само расом и језиком, него још и религијом и тежњама. Аустрија је много рачунала на различност вјере између Словена у Хрватској и у Далмацији који су католици и православних Срба. Али ће можда врло скоро будућност доказати трошност ове комбинације.

Био како било, тек када се говори о православним Србима у Босни, природно је што они у високом степену осјећају привлачну снагу коју има на њих Србија. Они теже ка Биограду који сматрају као своју пријестолницу: Познат је онај болни одјек којим је одјекнула код свих Срба, и оних у краљевини и оних ван ње, анексија Босне и Херцеговине. Они су видјели у томе акту рушење својих аспирација и својих нада.

Та снага експлозија српског патриотизма раздрожила је до највећег степена бечку управу. Они су је сматрали као истинску излаз. Жељни да униште, сви српски срцеви, тај покрет, пријегли су сви ови политичари. Покушало се да се увуку сви прваци или који су држали за такве у један велики процес велеиздаје који је остао славан под именом загребачког процеса. Сви ти напори које су пратиле најгоре неумјесности, окренули су се потпуно противу свога циља. Српска пропаганда није била ни мало тиме погођена. Свакодневне полицијске вексације само су још више раздрожиле духове. Сјајне побједи које је одијела Србија у току последњег балканског рата, њена освојења која су готово удвојила пространство и становништво краљевине, повећали су знатно њен престиж. Погледи и наде Срба из Босне окрећу се све више и више ка њој.

„Журнал де Деба“: Неразмишљеност источне политике коју је инаугурисао барон Ерентал осјетила се још више приликом велике балканске кризе 1912—1913. Српске побједи на Куманову и Битољу биле су поздрављене у цијелој Југославији Хабсбуршке Монархије као националне побједи. Викало се: живјела Србија, — чак на аустријским бродовима; у Дубровнику и Сиљету била је илуцинација.

У Бечу се прво покушало да се ова емоција и одушевљење угуши притиском, па се, када се видјела узалудност притиска, осјетила потреба да се режим прогањања замијени релативном толеранцијом. У Хрватској, у којој је диктатура обуставила све уставне гаранције, опет су неке од њих остављене. У Босни и Херцеговини постојао је бар по изгледу представнички режим. Та ублажавања „де спотизма“ произвела су доста добар утисак на целокупно становништво. Али, с једне стране удар који је био задан престижу Хабсбуршке власти био је дефинитиван и привлачна снага ка слободној Србији расла је, с друге стране, консолидације које су биле учињене сматране су за ништавне међу младим људима који су се више одавали дражима снова него ли савјетима разуму. Ето у тим срединама живјеле су убице наследника.

Неочекивана смрт надвојводе Франца Фердинанда не ствара нити унутрашње компликације, нити спољашњу опасност;

паштени трговци усудили су се да одбију ту милост. Нечувено!

Али ако се не скупљају прилози за сирочад ових страдалника, јучерашњих богаташа и имућних људи, а данашњих просјака, купе се марљиво прилози за „Sühnedenkmal“ погинулом надвојводи и његовој супрузи. Разумије се, одбити свој прилог, да значи бити нелојалан и т. д.

У осталом, то се још може разумјети. Али полузванични босански лист отвара јавно прикупљање прилога за породицу оног лупежа којег је убио трговац Јовичић у Сарајеву кад је пљачкана његова радња...

она не садржи у себи ни слабљење монархије, ни повреду династије.

И поред искреног жаљења и живахног бола које осјећају народи цара Франца Јосифа у овоме тренутку, они ипак налазе неку врсту утјехе у нестајању изгледа за унутрашње сукобе које би неизбежно породило долазак на пријесто несрећног принца.

„Аксион“: Анектирајући „гвождем и ватром“ Босну и Херцеговину Аустро-Угарској, граф Ерентал је, прије него што је легао у гроб, наоружао убилачку руку српских националиста и припремио раку војничком шефу аустријске царевине. Атентат од 1914. само је трагичан рефлекс смјелога насилничког удара из 1908. Када се притискује један народ, треба се надати народним експлозијама.

Зар није и сувише извјесно, да је племенити несљеднички пар долазећи лично да присуствује великим аустријским маневрима у анектираним српским покрајинама и да одржи реви војске у сред једне притиснуте расе, вјеровано без сумње да извршује једну дужност свога задатка, али да се у исти мах излаза убилачким реакцијама патриота ријешених и на муке?

Треба мијењати систем у Аустрији

Римска „Трибуна“ осврћући се у уводном чланку, из пера Морела Растињака, на сарајевску трагедију, вели, између осталог, ово:

„Генерал Конрад мора осјетити грижу савјести констатовањем сарајевске трагедије... Нећемо истраживати да ли је смрћу Франца Фердинанда човјечанство изгубило или добило. Ми сажаљевамо трагичан догађај и поштујемо тајну коју је он скрио. Али ако је истина, да је српски посланик у Бечу скренуо пажњу бечкој влади о опасности, онда можемо мислити колику одговорност мора на својим леђима осјећати генерал Конрад, који има обичај да приређује војне маневре у близини туђе границе, и који је послао у ту авантуру насљедника пријестоло. Цијела Босна је једна завјера; пресуда је била изречена и атентатори расијани на све стране; да га није убио овај, убио би га онај.“

Јучерашња трагедија мора да је открила онима, којих се најближе тиче, душевно расположење и право стање ствари, и преко кога — за вољу мира — не би требало пријећи равнодушно.

Стари владар Франц Јосиф има за слуга за мир, нарочито последњих година. Колико су пута његови генерали хтјели увући Аустрију у рат против Србије или Русије, па можда и против Италије, али он је строго одбио рђаве савјете говорећи: „Оставите ме да заклопам очи на миру“. Но кад се те очи заиста закlope, онда очи његова насљедника морају да се отворе и окрену миру.

Треба мијењати систем у Аустрији, а систем закона и средстава. Силом се не уништавају народи. Римљани и Енглези нијесу то никада ни покушавали и ако су учители империјума. Аустрија је по своме фаталном саставу, једнако насљеђивала борбу са народностима, употребљујући средства, која нијесу систематична, тежећи однародити народе и убити им идеале — што је немогуће. Не могу се однародити народи тако лако као што се може преорати њива. Ако се хоће хиљаде година да рибе из бајкалског језера постану морске, требаће још више да Словени постану Нијемци или Италијани Словени, или Нијемци Татари. Са новим вијеком Аустрија, која није више срећна, мора се посветити проучавању да не ствара више несрећнике и побуњенике, него да заведе међу својим народима више хармоније и стишавања.

Нов насљедник мораће настојати да се у Аустрији промијени стање и створи нов дух, да би обезбједио монархији мир, који сједи владалац одржава једино престижом свога ауторитета.

Тријумф смрти

„Месаџери“, бавећи се на уводном мјесту сарајевским атентатом, вели: Избјегао је бомбу али је подлегао револверу. Усред несрећне Босне пао је Франц Фердинанд, члан Хабсбурговаца, који су анектирали Босну. Бадава царев и владе указима присаједињују земљу и народе својој држави а дипломате на зеленим столцима одобравају, кад се снажно и одлучно диже бомба, нож и револвер да крвљу докажу и помену, да народи нијесу чопори стоке и да слобода народа није само фраза за рефрен патриотских pjesама.

Гласови француске штампе

Из „Еко ди Пари“:

Оно што прво пада у очи, то је да српски проблем долази на првом мјесту у европској политици, онако исто као проблем италијански последије бомбе Орсинијеве.

Свако ко је прочитао шта се десило у недјељу у Сарајеву, а нарочито ко познаје мирно, готово богобојажљиво становништво ове трговачке вароши, био је изненађен лакоћом, са којом су убице спремиле свој узастопни атентат. Таква слобода покрета објашњава се само неком врстом прећутног пристанка цијеле гомили.

Очевидно, сарајевски становници, који су исто толико далеко од тога да буду најсмјелији Бошњаци као што су Бошњаци далеко од тога да су најсмјелији јужни Словени, дошли су до убјеђења да влада Хабсбурговаца мора да се сврши. Ово тврђење не доприноси ничему новом у посвећеност тајана, али оно открива европској јавности стање ствари, у које се не сумња.

Сада нема никога ко не види јасно Аустрију, обузету притиском народа, који никаква брана не може задржати.

Насљедник Франц Фердинанд био је први Насљедник из куће Хабсбурговаца, који је хтио, кад се поине на пријесто, да изврши свој програм. Да ли се овај програм састојао у ратовању или у утврђивању мира, у очвршћавању Тројног Савеза или у његовој одбрани, у томе да се Аустрија одведе федерализму или тријализму, то не може нико тачно знати. Оно што се са сигурношћу може закључити односно мјера које је Франц Фердинанд био лично предузео као реорганизатор и прави шеф аустро-угарске војске, то је да он био директни непријатељ Француске.

Али, ма како било, онај заплет је уништен прије него што се појавио, а ова егана је сагорјела.

Чак и у Бечу Насљедник Франц Фердинанд није улијевао у цијелом свијету повјерење, које се осјећа према савршено сигурном вођи.

У овоме случају не би се човек много преварио, ако каже: да је престолонаследник Франц Фердинанд, у мјесто што је отишао у Босну под заштитом својих корпуса, дошао у Биоград под заштитом српске части, не би му ни длака фалила на глави.

Из свега се види да је европски мир сигурнији данас него што је био јуче.

Велики национални проблеми који имају да се ријеше, било од Дрине до Јадранског Мора, било у Трансилванији, не могу се оправдати насилем: насилем се не могу скршити ни гоњења ни атентати.

Страшни дани у Сарајеву

Новосадској „Застави“ пишу из Сарајева:

Нема тога пера, које је у стању описати све оно што се догодило у Сарајеву у понедјељак, када је разбојничка и пљачкашка руља анационалних „Турака“ палила и жарила по Сарајеву, немиле руке српске домове, српске радње, дућане, фирме, трговине, друштва итд. Догодило се оно исто, што и у Загребу г. 1902. или у Књажевцу, када су га Бугари посјетили.

Кривити цио српски народ због атентата могу само покарвени људи. Што је народ крив за злочиначке испаде појединих анархистичких елемената, који су се сами одвојили од велике народне заједнице? Али то врло добро знају аранжери ових срамотних дивљаштава, којима нема примјера у историји. Јер банда се састојала из најгорег друштвеног олоша (лиске), којима се придружио по који франковачки ђачић. То је била плаћена руља (која се јавно хвалила да добија дневно по пет круна), која је требала да покаже неко лажно „огорчење“ против невиних Срба, под заштитом полиције, која је мирно гледала како она зликовачка разбојничка банда пуних осам сати (од 10 у јутро до 6 по подне) у сред бијела дана, пред очима војске и полиције уништава српску својину, пљачка невинне Србе, упропаштају све српске установе...

Оваквих догађаја није никад било под турском царвином. И за турског времена наша имовина била је сигурнија.

Да вам покажем блиједу и непотпуну слику оног — вартоломејског дана 16. јуна 1914., који ће остати вјечити жиг срамоте на челу оних, који су удешили ову страховиту пљачку против невиних Срба и њихове имовине:

Несретни атентат, који сви Срби осуђују и жале, догодило се у 11 сати у недјељу. Цио дан прошао је мирно, само су нека дјечурлија у ноћи полупала прозоре на „Српској Ријечи“ и „Хотел Европи“ (својина г. Гл. Јефтановића). У понедјељак у јутро рано почеше да се куне неки мрачни типови, који се никада не виђају у Сарајеву, у друштву с неким агентима сарајевске полиције. Требало је стварати расположење код тих анационалних „Турака“ а светити Куманово и Скопље под фирмом огорчења. Као да ова банда има неких осјећања осим крвољачног инстинкта за убијањем, пљачкањем и крађом? Да буде комедија већа, а „огорчење“ оправдање, требала им је хрватска фирма. Јадно хрватско име, гдје га све неће употребити! Манифестација имала је да носи обиљежје „муслиманско хрватског народног огорчења“ и тако силног народног „покрета“, који чак ни полиција (у Сарајеву има око 550 полицајаца јавних и тајних, дакле више него „демонстраната“) није у стању да задржи!

Страшно и невјероватно! „Демонстраната“ је било свега скупа с дјецом око 500, а број сарајевске полиције, која је иначе веома добро дресирана, са детективима износи 550! Јесте, али требало је показати оном горе, да ово силно „огорчење“ оправда њихову неспособност, да их не отуште из службе. Требало је горе показати, да су сви Срби криви, јер ето, „народ“ је устао против њих. Ово је констатовао муслимански лист „Муслиманска Слога“ (орган муслиманске самосталне опозиције) и — био је заплићен... Ово је опште мишљење свих поштенних људи, који се гушају и стиде, да се оваква разбојничка пљачка могла догодити под Аустријом, када се ни за турског времена није никада овако нешто догодило. Али они који пропадају, хтели су се на овако људодерски начин осветити невиним Србима.

Нарочито оглашујемо: међу „демонстрантима“ апсолутно није било грађана ни школованих, ни уопште писмених људи, осим појединог ђака Хрвата који је невин забасао.

Паруља је била? Радни све, само не убијате!

И тако је било. Разбојничка руља у чакширама, с појевима (и то касаским) са тешким златним моткама и колима, оборужани револверима, кретала се у 3—4 одјељења од 30—100 њих на посао. Они се пред влашћу осигурају, ништа ни су владару и Потпореку, али много више: Доље Срби, доље Србија, доље краљ Петар, доље Власи, на вјешала с њима. Има ли гдје Власа да их вјешамо... Ова је руља кренула најприје пред уредништво „Српске Ријечи“, јер оно им је највећи три у оку. Али чланови уредништва били су на окупу и са радницима из штамарије хтели су да одбране „Српску Ријеч“ али банда се задовољила само са неколико погрда и пошто се извикала удаљила се.

Разбојничка банда, једна крви и пљачке, све је расла и поткрепљена добро вином и ракијом пређе на посао. Немогуће нам је описати она дивљаштва, која не чини ни непријатељска војска, која освоји један град. Тако су пљачкали Хуни, Монголи и Турци. Нама се коса жежи, перо нам дрхће у руци, а сузе навиру на очи.

Ова разбојничка банда разрушила је све српске радње и споља и изнутра; навалила је на све српске куће и у сред бијелог дана све је уништила, исјекла на парчад, разлупала и бацала кроз прозор. Фини посуђе, сребро, злато, ормани, кревети, кухињско посуђе, постеле, јастуци, огледала... све, ама све је разлупано, уништено, исјечено, бачено кроз прозор не сокак. У кућама српским није остало камена на камену. Ни једно једино парча намјештаја није остало поштеђено. Богате српске куће: Јефтановића, Пријатовића, Деснића, чии кућни намјештај вриједи преко 100 хиљада круна све, — све уништила, опљачкала и покрала разбојничка банда. Са тешким гвозденим тољагама обијали су касе, отварају бирад, да пуште вино и пиво, опљачкали су подруме, пљачкали су пред невиним дјецом и пред болесницима; разваљивали су сиротињске домове.

Овдје и памет и перо стаје.

Ко се није опирио само је опљачкан и покраден, а ко се бранио тај је премлаћен. Јаук, плач, ледек на све стране. Језива страхаота свакога хвата. Сва је српска имовина уништена. Уништено је око двадесет милиона круна... уништен је сваки српски дућан, свака радња, једном ријечи, све. Људи данас немају кошуље да је обуку, немају одијела, немају гдје да спавају, немају на чему да кувају, немају

новаца, немају ништа осим гола живота... Ово је страховита истина, грозна, језовита. Јуче богати трговци данас плачу као мала дјеца, јер су постали прави просјаци, ништа немају; занатлије наше сасвим су упропаћени и нема им спаса; анемали су новце, тепелуке с бисерима, све старинске наките, који се чувају још од прије турског времена, понос и дику босанских старина, све је то разбојничка банда опљачкала, покрала, а што није могла пократи, уништила.

Србину кројачу Душану Бесаровићу из кројачке радње све су избацили штофове и исекли, цио намјештај избацили. Имућан човек данас је просјак. Кафеџији Марку Катићу обили су касу и украли 7.200 круна и све, па чак и хотелске гвоздене кревете су демолирали и упропастили. Само Глигорије Јефтановић оштећен је за преко пола милиона; Симо Пријатовић сам преко 150.000, Деснићи 100.000, Ацо Јефтановић, Капић преко 50.000. Страшне ствари. Трговцу Капићу уништено је све на сат послјије проглашења пријеког суда...

А српске установе?

Данас нема у Сарајеву ни једне српске установе.

„Српска Ријеч“ и њена штамарија потпуно су уништене, није ништа остало ни у штамарији ни у уредништву. Све, ама све до најмање хартије и до пера, све је потпуно уништено и бачено на сокак. У уредништву осталоше само голи зидови, ниједне друге ствари нема сада тамо. Штета се цијени на 100.000. „Српска Ријеч“ не може излазити јер јој је све уништено и демолувано, а уредник Стјепан Кобасица рањен по глави. Друштво „Просвјета“ потпуно је демолувано и уништено, и ту износи штета око 100.000. Велики Управни Просвјетни Савет сав уништен, тако исто и раскошне просторије „Српског Клуба“, чии је намјештај од 20.000 круна сав упропаштен. Упропаћено је српско пјевачко друштво „Слога“, српска школа основна и виша, сва је разрушена а тако исто митрополија српска. Све је друго уништено. „Српска Ријеч“, „Отаџбина“, „Народ“ и „Звоник“ не могу излазити више. Све је једна рушевина, један плач, једна језовита слика, која се не може описати. Они, који су се покушали бранити, ти су премлаћени! Број рањених Срба рачуна се на стотине, само се не смије пријавити.

Срби, а ако је проглашен пријек суд, не смију на поље — јер немају повјерења ни у власт. Страни новинари непрестано стижу озамо и шаљу фотографије стража оних, који су на овај начин „осветили Куманово и Скопље“. Страни консули (осим руског који болује већ 10 година), шаљу извјештаје својим владама, а Срби њих 9000, не знају шта их сјутра чека.

Гласови словенске штампе

Готово сва словенска штампа, са мањим изузетком клерикалних црно-јутних листова, најоштрије осуђује гоњење Срба у Босни и Херцеговини и удешено пљачкање њихове имовине.

Галичка пољска штампа, која припада блоку галичке владе и опозициона, независна осуђује једнако оштро сарајевски атентат. Не разлиже се у оцени узрока, који су до њега довели. Владина штампа окривљује „српску преденгу“ и тражи репресивне мјере против Србије. Независна штампа баца кривицу на погрешну политику Монархије на југу.

Клерикално „Slovo Polskie“ окривљује „политику насиља и цинизма“ коју је инаугурирао у Европи још Бизмарк, која брутално гуши сваки идеализам, сву моралност и ствара средину у којој се рађају политички злочинци.

Грашки „Narodni Listy“ у ономадашњем уводном чланку енергично протестирају против харане на цио српски народ ради сарајевског атентата.

„На цара Виљема I., за ког је обновљена Њемачка и који је уживао управо патријархално поштовање, извршили су два атентата не туђинци, не чланови другог народа, већ Нијемци. Је су ли Нијемци народ мучких убојица? На цара Франца Јосифа I. извршио је атентат Мађар, други покушај извршио је Талијан Оберданк, кога се у Италији врло добро сјећају а царицу Јелисавету убио је опет Талијан. Јесу ли зато Мађари и Талијани народи подмуклих убојица? Јесу ли то Русини, зато што је русински студент убио галичког намјесника? Смије ли се у опште неки народ оптуживати, да му је подмукло политичко убиство у крви зато што се у њему родило мало или много анархиста или у опште политичких фанатика? Не стиче ли се у сваком поједином случају убиства скоро непрегледан низ утицаја, за које злочинац одговара дијелом сам, дијелом његови родитељи и претци, његов цио живот и социјални положај, а не у посљедњем реду и политичке прилике, у којима је израстао?

И нијесу ли те политичке прилике увијек резултат дивљу сила: начина влада-

вине државне управе и свеопштег душевног склопа народа, који под тим утицајем живи?”

„Narodni Listy“ нијесу радикални орган, већ орган умјерене странке која подупише владу Штиркова.

Прашка „Samostatnost“ упозорава на ове атентате који су извршени задњих година у монархији: на галичког намјесника грофа Потоцког, комесара Цувања, министра Хохенбурга, генерала Варешанина, грофа Тису, бана Шкрлца, гувернера Викенбурга и на дебрецинског бискупа, и пита јесу ли и за ово Срби криви и упозорава на далеко дубље разлоге толиким актима политичког терора у задњих неколико година.

Љубљански „Dan“ пише: „На глас о атентату све је занијемало у дубокој истинској жалости, само југославенски клерикалци, франковци и муслимани исказују своју жалост псовкама, разбојством и палевинама.

Карактеристично је за ту дружину да и овај тако трагичан и жалостан догађај хоће да искористи за то да утврди своје страначке позиције. Зато се служи у првом реду лажима, које су тако очевидне да их слијепци могу лако прогледати. Сву кривицу бацају они на југословенски покрет, посебно на Србију и српски народ, као да је и сав народ одговоран за чине сваког појединца свога припадника.“

„Slovenski Narod“ у незаинтересованом дијелу уводног чланка „Pogrom na Srbe“ каже: „Свеопшту жалост муте догађаји, који се приказују као патриотске демонстрације, догађаји који не проистичу из туге и жалости над страшној смрти пријестолонаследника, него из најнижих политичких мотива...“

У Сарајеву је почео прави погром на Србе. Саме официјелне вијести то потврђују.

Атентати на репрезентанте држава и владара нијесу ријетка појава — и споменику овећи број владара и представника држава и високих личности који су пали као жртве атентата, вели: — а никад и нигдје се није сав народ чинио одговорним за чине појединца, никад и нигдје се још није догодило да би се такви чини осветљивали убијањем, разбојством и пљачком невиних људи.“

„Edinost“ доносиће опширне телеграфске извјештаје о демонстрацијама вели: „Таки људи који су кадри изводити и онака анархистична дјела, као што их извађа сарајевска и загребачка дружина, били би кадри и на појединце атакирати“.

Будимпештански „Slovensky Dennik“ осуђује харангу на Србе.

„Народ је био огорчен. То је истина. Али због неразумног дјела двојице дерана демолурали све српске трговине, то је много, а тим више, што су сви Босанци Србохрвати“.

Мађарска штампа о погрому

Мађарски листови, који иначе нијесу особито расположени према Србима, до носе управо језиве извјештаје о погрому над нашим народом у Босни и Херцеговини.

„Мађарорсаг“ пише: Сарајевски Хрвати, муслимани и Јевреји уништили су од прилике хиљада српских трговина и приватних станова. Штета је огромна. Неки је цијене на десет милиона круна. Значајно је, да се све то десило у присуству војске и полиције. Руља је у своје необузданом бијесу могла да руши и разорав, а нијесу је спречавале војска или полиција. Чак и онда, када је већ био проглашен пријек суд, руља је напала кућу Србина Катића и гамо починила грдно пустош! Дописник „Мађарорсагов“ био је послјије извршена разбојничка у стану Србина кројача Душана Бесаровића. Руља је уништила све, да ни стварице није остало читаве. Штета се цијени на 80 хиљада круна. И трговина Србина Пријатовића прона је уништена. Сва роба је извучена и побациана на улицу. Штета износи до по милиона круна. Највећу штету је претрпио власник хотела „Европе“, Јефтановић. Изгубио је преко 10 милиона круна. — Руља је из многих приватних станова одијела, покрала адиђаре и друге ствари од вриједности. Српско становништво у Сарајеву толико је застрашено, да се сви Срби повукли.

Руља је разорила и српске сиротиште и све српске школе. Неки Срби су се жалили одјељном предстојнику Зуринићу и тражили, да се српско становништво заштити. „Заштита“ је најзад дошла: проглашен је пријек суд! Но и послјије тога је руља наред улице напала владиног посланика д-ра Васића. Васић се спасао или у опште политичких фанатика? Не стиче ли се у сваком поједином случају убиства скоро непрегледан низ утицаја, за које злочинац одговара дијелом сам, дијелом његови родитељи и претци, његов цио живот и социјални положај, а не у посљедњем реду и политичке прилике, у којима је израстао?

само из пушке пукао у ваздух (био је отпужен, да је бацао бомбу), када је руља навалила да му ошљачка златарницу. — Трговац Јовичић је са револвером у руци дочекао руљу, када је навалила у радњу му. Неки Крајна је погинуо, и два демонстранта су рањена. — Прекроче се по Сарајеву био проио глас, да Срби спремају противдемонстрацију. Тада је заповједник војног кора позвао к себи неколико угледних Срба и рекао им: „Господо, ујозоравали вас, да су моји топови напуњени! — Ухапшен је неки болничар, Србин, што је наводио и тјешно рањене Србе у болници, да не тугују, већ нека се радују, јер Бог свагда помаже Србима, па ће им и сада помоћи. Ухапшен је и полицај бр. 65. што је хтио да разгони руљу, када је напала Србе. — У Сарајеву је данас мир. Само рушевине подсећају на почињена дивљаштва. Али у ваздуху мирише барут.

У Мостару је мир. Демонстранти су само полупали излоге на неким српским радњама. — У Добоју, Шамцу и Брчком било је уличних демонстрација, али већих изгрета не. — У Сарајеву је ухапшен и један српски свештеник, што је бранио српску школу од побијеселе руље.

Пештански мађарски лист „Вечер“ доноси ове појединости о погрому:

У Сарајеву на сваком раскршћу и на сваком мосту стоји војска са митраљезима. Ухапшене спроводе војници са батјонетима на пушкама. Прије тога су Хрвати и муслимани, несметано, уништавали и разоравали све што је српско. — Када је руља пљачкала Митричевићеву златарницу, један дио руље стојао је на улици и пјевао царску химну. Војници су стојали и с поштовањем слушали царску пјесму, док је руља на неколико корака даље разоравала и пљачкала. Из једне велике трговине побацили су на улици скупотици књижевници, свила и чоја, да је закрчила сву улицу. Руља је све то изгазила и цијепала. Било је отприлике 20 руља, а у свакој по 50 до 60 људи, већином младића. Вођа сваке те руље имао је на хартији исписана имена Срба народњака и гдје су им куће и трговине. Руље су носиле заставе, понајвише црножуте. Носили су и слике краља Франца Јосифа, клицали су монархији и војсци и пјевали царску химну, те их војска због тога тобоже није спрјечавала. Уништено је све и у Српској Банци, уредништву „Српске Ријечи“, митрополитовом стану, српским школама, зградама српских друштва и многим приватним становима. Када је руља рушила у стану трговца Пријатовића, скинула је и адићаре са жене му и искрхала их, али и одијела. Војислав Шола је рекао дописнику „Аз Ешта“, да су у демонстрацији учествовали и Муслимани, католици и шпанолски Чивуги, и то они из најнижих слојева. Упропастили су многе српске породице. Руља је упала и у стан Славке Јевтановићке, богате удовице, која је лежала болесна. Уништен јој је сав намјештај, те су је морали пренијети у болницу. Уништена је и трговина Бајчатића, који је иначе владиновац. Службено из Сарајева тврде, да демонстранти нијесу ништа украли. Један официр видећи, како дописник прави биљешке о почињеном разбојништву, пришао му је и рекао му: *Молим вас, нијошто не пишете, да су кдали. То је био само гњев народни!*

У Сарајеву је стигао глас, да су Требиње и Невесиње у пламену.

Утисци из Сарајева

Le Temps доноси од свог сарајевског дописника:

Јучерашњи атентат биће вам већ одавно познат док примите овај мој допис. Хоћу само да вам дадем овдје неколико докумената и неколико факата о држању власти прије и за вријеме овог одвратног дана.

У очи тога дана, било је излијепљено свуда по вароши ово наређење:

„Приликом боравка Н. Ц. и Кр. Височанства Насљедника Надвојводе Франца Фердинанда у Сарајеву, 28. јуна, прописују се ове мјере:

- 1) Пењати се на кровове кућа, сједити на прозорима или оградама балкона, стајати или сједити на Апеловом Кеју, на оградама мостова и т. д.
- 2) Метати лонце са цвијетом на отворене прозоре;
- 3) пењати се на дрвеће или на ступове;
- 4) стављати на улици ма какве предмете;
- 5) грађанство мора да остане на тротоару.“

У очи дана, сарајевски муслимански градоначелник молио је становништво да искаже своју лојалност и тражио је од њега, једним гоним прогласом, да на куће извјеси заставе.

Са извјесним немиром чигаво становништво очекиваше крај овог историјског дана, двоструко историјског, јер ова годишњица косовске битке падаше заједно са посјећом инспиратора анексије.

Вијест о првом атентату свуда је узроковала право запрепашћење. Лекција, коју је насљедник прочитао сарајевском градоначелнику муслиману који није ништа пропустио у вршењу своје дужности и чији осјећаји нијесу могли никоме улијевати сумње, — изазвала је непријатно и једва прикривено осјећање чак и у званичном свијету.

Вијест о другом атентату испразнила је све улице и учинила да завлада читавом вароши гробна тишина. Више сати, Сарајево је било мртва варош, потиштена и престашена у очекивању најгорих догађаја. Тада, под потписом градоначелника, власт је објавила плакатима „да је доказано да је завјера организована у Биограду“ и, према томе, да су бомбе и убице послани трошком и бригом српске владе! И тек тада, организовани у банде и излазећи из зграда надлештава, најгори елементи католичког и муслиманског становништва оборили су се на куће најбогатијих православних Срба, и тако се тај дан завршио са читавом вечеру пљачкања гдје су власти само интервенисале да уапсе и оне православне Србе који су били најмање сумњиви и да још више распире мржње и лојалистичке страсти католика и муслимана.

Човјек не може себи да представи, ако није гледао својим рођеним очима, шта је све учинила или дозволила да се учини тако многобројна, тако скупа, тако свемоћна сарајевска полиција, током овога дана, последице неразумљиве немоћи да предвиђа, коју је у јутро показала, последице нијемог запрепашћења од последице подне. Чини се да се у вече хтјела оградити на рачун православних од оправданих приговора и последица које би је постигле ради таквих неспособности.

Причали су ми о јединственом признању једног од аустријских виших чиновника који је гласно казао: „Људи у Бечу неће моћи рећи да у Сарајеву нема лојалности.“

Како пишу у Бечу о Србима

— Огледало културе бечке штампе —

Познати бечки лист Danzers Argues-Zeitung, који је поводом отмице Сјенокоса предлагао да и Ловћен треба отети, последице сарајевског атентата упућује на адресу читавог српског народа следеће ријечи: „Ви сами сте знали, да би вас Франц Фердинанд, научно респектовати Аустрију, ви ипак не знали, да је он давно био одлучан чинилац садашњег режима, ви ипак не знали, да је био представник војничког духа подобности армаде; и због тога сте га уништили. Ова држава може бити само ајсолутистичком ером доведена до реда и напретка, а Франц је Фердинанд био човјек који битијажни експеримент извео. Франц Фердинанд је мртав; а нема никог ко би га замијенио. (Лијеп комплимент свима живим члановима царске куће!) Људска личност надвојводе Карла Франца Јосифа прилично је слаба, а да би преко ноћ могла примити бреме, које је носио Франц Фердинанд.

Фрањо Фердинанде, у овоме озбиљном, судбоносном и светом часу закљичемо ти се, да ћемо живот и крв жртвовати великој мисли којој си служио! Закљичемо ти се, да ћемо се грозно осветити тима, који се данас радују!

Ми војници знамо само једну освету: *разгазити авет, која се тамо доље илази. У анектованим земљама мора чврста јесница раздијелити жито од кукоља. Сви који нијесу лојални, морају у крви огрезнути; потребно је псе за границу избацити, а земљу ваља изнова населити.* То није тако тешка ствар.“

Кад би овако који српски лист писао о Аустријанцима, нас би бечки и пештанска штампа назвала дивљацима.

Румуни против Аустрије

Или федерација, или појдела

Филипеско, један од најистакнутијих чланова румунске конзервативне партије последице Маргиломана, човјек отворен, одлучног карактера и далек од сваке куртоазije, те нике омилан на двору, — он

то зна па је ипак такав какав је, — изјавио је сараднику „Биржевија Вједомости“:

„Поздрављам из свег срца руско румунско зближење, али за сада не треба Руси да иду далеко и да траже ма какве немогуће резултате. Сада се треба задовољити тиме што је постигнуто, а доста је постигнуто. Можете сада бити потпуно увјерени, да Румуни ни на који начин, ни под каквим околностима неће бити браћа до оружју са Мађарима. Остало ће доћи само по себи, али је потребно стрпљење.“

Наш споразум са Аустријом, који се претворио у некакву зависност, никад није био популаран у народним масама. Ми, политичари, трпјели смо га по невољи.

Ја вам категорички изјављујем, да ма каква кабинет дошао код нас у будуће, наш споразум са дунавском монархијом неће бити обновљен, што у знатној мјери појачава руску војну моћ, јер од сада ваш одески војни округ има потпуно одријешене руке.“

Што се тиче будућности Аустрије, Филипеско је казао: „Ја видим њену будућност или у федерацији по народностима, или у њеној појдели.“

Из Европине земље нереди

Противу Књаза Вида

Руски листови протестују због равнодушности којом Европа прати узajамно истребљивање арбанског народа. Србији је забрањен излаз на Јадранско Море, јер је Аустрија истакла на конференцији амбасадора своју бојазност, да ће арбански народ бити истребљен ако остане под Србима. Под тим изговором амбасадорска конференција је усвојила аустријске захтјеве и постала је независна Арбанија.

Сада пак, на очиглед Европе, Књаз Вид истребљује тај исти народ. Гинули побуњеници, гинуле присталице Књажеве — гине у оба случаја арбански народ и то на очиглед и под заштитом међународне флоте.

„Биржевија Вједомости“ овај угледни лист, на то узвикује:

„Па кад је тако, онда Књаз треба да иде из Арбаније, а ако он неће, треба да иду из Драча међународни ратни бродови.“

„Новоје Време“ додаје: Европа, поред заштите у бродовима, даје Књазу још и милионе, а на тај начин потпомаже класицу арбанског народа. А последице, ко ће те милионе да врати, ако Вид не успије да освоји Арбанију? Да ли ће за њих да се заложу Књажево имање у Највиду? Или ће другове Књаза Вида пренијети на његове противнике Шкипетаре? Или ће их, најзад, расписати међу Великим Силама? Књаз треба одмах да иде из Драча, јер сваки дан његовог долет бављења у Драчу стаје Арбанију стотине погинулих. Његово удаљење је у исти мах и дјело хуманитета, достојанства Европе и трезвог разума.

При садашњим условима у Арбанији, ревизија лондонских ријешења је обавезна.

Одбрана Босне

Са великих аустријских војних маневара, који су у околини Сарајева извршени под заповједништвом покојног Франца Фердинанда, „Србобран“ је добио овај извјештај:

Велики маневри, који су вођени у правцу Сарајево—Иван-планина, немају само војничко значење. Њихов политички карактер је изван сумње.

У часу, када се Русија до зуба наоружава, позвала је Аустрија свој 15. и 16. војни збор, да демонстрира снагу монархије на југу.

Послије славне побједе на Куманову, дефинитивно је Ново-пазарски Санџак прешао у српско-црногорске руке; онде, гдје су прије били аустро-угарски гарнизони, сада су српски. Док је прије било довољно осигурати, пред навалом Црногораца, линију према Фочи, данас из Санџака има безброј пута за навалу и продирање. Ако је и до сад Босна и Херцеговина била важна стратемско-операциона база аустријске монархије, то је данас сигурно. На јужним и југо-источним границама имаће утврђења у мирно доба скоро толику важност, као у рату, о чему најбоље говори недавни сукоб на Металци.

У овим великим маневрима, којима је управљао фамозни Потioreк, уз присуство генералног инспектора престолонаследника, долазило је непријатељ из — Србије и Црне Горе. Српске и црногорске чете провалиле су у Босну и главна је била задаћа: одбити непријатељску навалу, која је долазила из Мостара преко Иван-планине и са сјеверо-истока преко Калиновика.

На овој су подлози изведени ови велики маневри, чије је значење повећано посјећом надвојводе Франца Фердинанда, његове супруге и шефа генералног штаба Конрада Хенендорфа.

На вјжбама је учествовало у свему заједно са артиљеријом и треном око 26.000 људи. Чете су биле раздијелене у 8 брдских бригада са 40 пјешачких батаљона. Осим тога било је 20 брдских батаљона; било је и 20 брдских хаубичких топничких батерија. Из ових чета формиране су три дивизије. Пјешачки батаљони били су у повишеном мировном стању, па је у ту сврху била позвана и резерва, којој се ово урачунава у једну војну вјжбу.

И ако је вријеме било врло неповољно, и ако је киша пљуштала као из кабла, нарочито цијелог првог дана у петак, и ако су Иван-планина, Игман и Бјелашница биле покривене густим непровидним наслагама магле, — ипак су маневарске операције тачно по плану изведене. Престолонаследник је сам по овом невремену посматрао са седла Иван-планине кретање чета и примао извјештаје.

У овим маневрима ваља забилежити и један новум: први пут су оперисале аустријске домобранске трупе које не припадају заједничкој војсци, на заједничком аустро-угарском тлу. Ово је сада први овакав случај, који додуше сам војни закон не забрањује, али који се до сад обично избјегавао.

Како сам дознао, престолонаследник је изјавио своје задовољство храбрим и отпорним држањем, и дисциплином и узорним схватањем дужности трупа.

ТЕЛЕГРАМИ

Изјава грофа Тисе

Будим-Пешта, 26 јуни

У парламенту, гроф Тиса одговарајући на интелепацију поводом сарајевског атентата изјавио је да се не може дефинитивно изјаснити односно евентуалних демарша код српске владе. Може само да каже да сви фактори одговорни за спољну политику, имају пред очима интересе одржања мира и настоје да се очувају животни интереси и престиж монархије. — Беч. Кор. Биро.

Берхтолдов рапорт

Беч, 26 јуни

Гроф Берхтолд био је у аудијенцији код цара и поднио му извјештај о прекјучерашњим одлукама министарског савјета. Министар се последице подне вратио у Беч. — Бечки Кор. Биро.

Оставка г. Вилиамса

Вашингтон, 27 јуни

Предсједник Вилсон примио је оставку г. Вилиамса, американског министра у Атини и на Цетињу. — Бечки Кор. Биро.

Туркан паша

Беч, 26 јуни

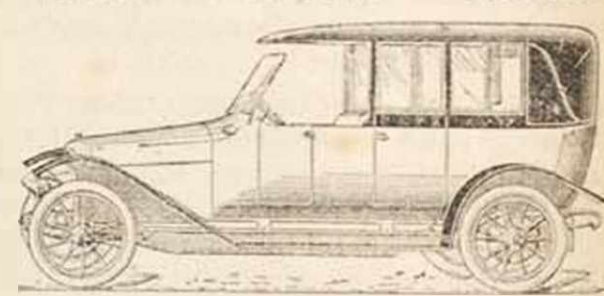
Туркан паша отпутовао је у Петроград. — Бечки Кор. Биро.

Освојење Корице

Атина, 27 јуни

Атинска Агенција јавља: Послије тродневне борбе, аутономне трупе заузеле су синоћ Корицу. Арбанашке трупе су побјегле. Заробљено је више арбанашких војника. Ред влада у вароши. — Бечки Кор. Биро.

НОВО! НОВО! НОВО!

Лаурин и Клемент

израдили су специјално за Црну Гору нов модел аутомобила, те је то према томе

једина творница

која је одлучила грађну АУТОМОБИЛА ЗА ЦРНОГОРСKE ПУТЕВЕ

Интересенти нека се обратe на потписаног. Ф. Ј. МАТИЋ, (44. 1.6) управник пошт. аутом. линија, Цетиње.